

Praktijkgericht onderzoek

“Een passende ondersteuningsstructuur in de voorschool”

Erica Sanders (studentnummer 1371433)

erica.sanders@student.fontys.nl

20 maart 2017

Onderzoeksbegeleider: Anja van Zon

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Hoofdstuk 1 Probleemanalyse.....	5
1.1 Context en aanleiding.....	5
1.2 Probleemstelling.....	6
1.2.1 Probleemstelling vanuit eigen praktijk.....	6
1.2.2 Probleemstelling vanuit pedagogisch perspectief....	6
1.2.3 Probleemstelling vanuit maatschappelijk perspectief	7
1.3 Doelstelling	8
1.4 Persoonlijke motivatie en gewenste situatie.....	8
1.5 Onderzoeksvraag en deelvragen	8
1.6 Eerder onderzoek	9
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	10
2.1 Integraal kindcentrum	10
2.2 Ondersteuningsstructuur	11
2.2.1 Het leerlingvolgsysteem	11
2.3 Het jonge kind	12
Hoofdstuk 3 Onderzoeksstrategie en methoden	14
3.1 Doel.....	14
3.2 Onderzoeksstrategie.....	14
3.3 Paradigma.....	14
3.4 Respondenten	15
3.5 Onderzoeksmethoden	16
3.5.1 Documentonderzoek.....	16
3.5.2 Narratieve interview.....	16
3.5.3 Semigestructureerd interview.....	17
3.5.4 Focusgroep	17
3.6 Dataverzameling en-analyse	18
3.7 Ethische aspecten.....	18
3.8 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid	19

3.9 Werkplan en tijdpad	19
Hoofdstuk 4 Data-analyse en resultaten	21
4.1 Deelvraag 1	21
4.1.1 Data documentanalyse.....	21
4.2 Deelvraag 2	21
4.2.1 Data narratieve interview	21
4.3 Deelvraag 3	22
4.3.1 Data semigestructureerde interviews.....	22
4.4 Deelvraag 4	25
4.4.1 Data focusgroep	25
Hoofdstuk 5 Conclusies	27
5.1 Conclusies	27
5.1.1 Conclusies deelvragen	27
5.1.2 Conclusie onderzoeksvraag	28
5.2 Aanbevelingen.....	28
5.3 Betekenis onderzoek voor praktijkcontext.....	29
5.4 Methodologische reflectie	29
5.5 Nawoord	30
Bijlage 1 Literatuurlijst	31
Bijlage 2 Samenvatting narratieve interviews.....	33
Bijlage 3 Voorbereiding semigestructureerd interview.....	36
Bijlage 4 Documentanalyse.....	37
Bijlage 5 Toestemmingsformulier.....	38

Samenvatting

Het integraal kindcentrum is een relatief nieuw verschijnsel in Nederland (Studulski, 2010). Een kindcentrum biedt verschillende disciplines op één plek aan. Dit kan de ontwikkeling van kinderen ondersteunen, omdat de kwaliteiten van de verschillende disciplines elkaar kunnen aanvullen en versterken.

Als intern begeleider van de voor- (kinderopvang en peutergroep) en voerschool (groep 1 en 2) ben ik werkzaam in een integraal kindcentrum (IKC) in de binnenstad van Eindhoven, waar basisschool, kinderopvang, peuterarrangement, buitenschoolse opvang en logopedie samen één gebouw delen: Kindcentrum X. In dit kindcentrum wordt opvang en onderwijs verzorgd voor kinderen van 0 tot 13 jaar. Kindcentrum X. streeft naar doorgaande lijnen op alle gebieden. Op het gebied van de ondersteuningsstructuur is er bij de start van dit onderzoek nog geen doorgaande lijn aanwezig. De kinderen van 0 tot 7 jaar worden wel op een zelfde manier gevolgd, namelijk door het leerlingvolgsysteem Kijk!. Het vervolgens signaleren van kinderen met mogelijk specifieke ondersteuningsbehoeften, is in de voerschool nog niet van de grond gekomen. Dit onderzoek heeft als doel om samen met alle betrokkenen een ondersteuningsstructuur op te zetten in de voerschool van kindcentrum X., zodat er een doorgaande lijn op zorggebied van 0 tot 7 jaar aanwezig is. Deze ondersteuningsstructuur moet én recht doen aan kinderen tot 4 jaar: tijdig signaleren en ingrijpen bij zorgen rondom ontwikkeling of omgeving van de kinderen, én recht doen aan de medewerkers van de voerschool: de pedagogisch medewerkers (pm'ers). De pm'ers hebben naast een andere rechtspositie ook andere taken en verantwoordelijkheden dan leerkrachten. Verzorging van de kinderen is lang de belangrijkste taak geweest. Sinds enkele jaren wordt educatie steeds belangrijker. Dit geeft een verschuiving in de taken. Daarnaast krijgen pm'ers alleen de uren betaald die ze op de groep staan en geen extra uren voor voorbereiding en administratie zoals een leerkracht.

De volgende onderzoeksvraag staat centraal: *“Hoe kan ik als intern begeleider op kindcentrum X. een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar opzetten, zodat er een doorgaande lijn van 0 tot 7 jaar aanwezig is en recht gedaan wordt aan jonge kinderen en de pm'ers?”*

Voor de uitvoering van dit kwalitatief praktijkgericht onderzoek is gebruik gemaakt van een actieonderzoek. Deze strategie is bij uitstek geschikt voor het onderzoeken van de eigen beroepspraktijk door professionals met het doel deze te verbeteren (De Lange, et al., 2011, p108).

Aan het einde van het onderzoek is er een begin gemaakt met een doorgaande lijn in de ondersteuningsstructuur. De ondersteuningsstructuur in de voerschool is naast het leerlingvolgsysteem Kijk! uitgebreid met leerling- en groepsbesprekingen en het gezamenlijk opstellen van een groepsplan voor taal. Tijdens deze besprekingen wordt voortaan gesignaleerd welke peuters mogelijke specifieke ondersteuningsbehoeften hebben. In het groepsplan worden vervolgens gerichte activiteiten opgenomen, om deze kinderen verder te helpen in hun ontwikkeling. Daarnaast krijgen alle pm'ers drie uur extra betaald zonder dat zij voor de groep

staan. In deze uren worden de leerling- en groepsbesprekingen voorbereid en gevoerd en wordt Kijk! ingevuld.

Hoofdstuk 1 Probleemanalyse

1.1 Context en aanleiding

Als intern begeleider van de voor- (kinderopvang en peutergroep) en vroegschool (groep 1 en 2) ben ik werkzaam in een integraal kindcentrum (IKC) in de binnenstad van Eindhoven. Het kindcentrum telt 160 leerlingen. Tachtig procent van die leerlingen is van allochtone afkomst. De basisschool deelt sinds 2010 één gebouw met de voorschool, de buitenschoolse opvang en de logopedie. Het kindcentrum biedt opvang en onderwijs voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 13 jaar. Het kindcentrum waar dit onderzoek plaatsvindt, wordt in dit onderzoek kindcentrum X. genoemd. In dit onderzoek wordt verder de term kindcentrum gebruikt, waar ook integraal kindcentrum, of IKC gelezen kan worden.

Kindcentrum X. is een VVE-locatie (locatie voor vroeg en voorschoolse educatie). Dit houdt in dat kinderen in de leeftijd tussen 2 jaar en 3 maanden en 4 jaar met een vve indicatie, vier dagdelen naar de peuterspeelzaal gaan om zo de achterstand in de Nederlandse taal weg te werken. Een kind krijgt een vve indicatie als er een achterstand in de Nederlandse taal is vanwege een blootstellingsachterstand. Er is sprake van een blootstellingsachterstand als een kind een taalachterstand heeft, doordat het onvoldoende goed taalaanbod vanuit de omgeving heeft gehad en onvoldoende kans heeft gehad om de taal zelf te verwerven. Op kindcentrum X. wordt gewerkt met twee intern begeleiders: één voor kinderen van 0 tot 7 jaar (ik) en één voor kinderen van 7 tot 13 jaar (mijn collega V.). De kinderen van 0 tot 4 jaar volg ik samen met de teamcoach van de voorschool, mijn collega D.

Als intern begeleider is het mijn taak om alle kinderen van 0 tot 7 jaar in hun ontwikkeling te volgen en de leerkrachten en pedagogisch medewerkers (pm'ers) te ondersteunen om het beste uit de kinderen van kindcentrum X. te halen. Het probleem waar ik tegen aan loop is dat het voor de pm'ers lastig is te signaleren welke kinderen extra ondersteuningsbehoeften hebben. Er is geen ondersteuningsstructuur aanwezig zoals in groep 1 en 2 van kindcentrum X.

Doorkijk naar de praktijk van kindcentrum X:

Ik werd benaderd door pm'er J. Zij maakte zich zorgen over A. A. is een peuter van 3 jaar en 10 maanden en met A. was volgens J. een groot probleem. Hij kon zo echt niet naar de basisschool. Ik ben vervolgens gaan observeren en ze had mijns inziens gelijk. A. vertoonde enkele kind kenmerken die zijn ontwikkeling in de weg zouden kunnen staan: Hij maakte geen contact met andere kinderen en pm'ers. Zijn woordenschat vertoonde nauwelijks groei, de aangeboden woorden beklijfden niet. En hij trok volledig zijn eigen plan, hij volgde de pm'ers totaal niet. Alleen vertoonde A. natuurlijk niet ineens een anders verlopende ontwikkeling. Dit was al eerder zo, maar niet gesignaleerd door de pm'ers.

Deze praktijksituatie is de directe aanleiding tot mijn onderzoek. Door het signaleren van leerlingen met mogelijk specifieke ondersteuningsbehoeften in de voorschool te verbeteren, komen deze peuters eerder in beeld. In dit onderzoek wordt samen met alle betrokkenen gezocht naar een aansluitend en voor de voorschool haalbaar systeem van signaleren en zorgafstemmen met groep 1 en 2. Daarnaast worden de wensen van de pm'ers in kaart gebracht en samen met het management op zoek gegaan naar mogelijkheden om tegemoet te kunnen komen aan onder andere de tijdsproblematiek van de pm'ers (de randvoorwaarden). Dit leidt tot het maken van keuzes rondom het opzetten van een ondersteuningsstructuur die zowel aan de kinderen tot 4 jaar als aan de pm'ers recht doet.

1.2 Probleemstelling

1.2.1 Probleemstelling vanuit eigen praktijk

Binnen kindcentrum X. worden doorgaande lijnen van voor- naar vroegschool op alle gebieden nagestreefd. De afgelopen jaren is er veel bereikt in het afstemmen van het pedagogisch en didactisch handelen tussen voor- en vroegschool. Een doorgaande lijn in het structureel volgen van leerlingen en het tijdig signaleren van een anders lopende ontwikkeling blijft nog achter. Dit komt mogelijk doordat de pm'ers een andere achtergrond hebben dan de leerkrachten. Zij hebben geen hbo opleiding, maar een mbo niveau 3 of 4 opleiding. In hun opleiding wordt minder ingegaan op het analyseren van bijvoorbeeld de toets gegevens.

Sinds 2010 is er een gezamenlijke inspectie voor de voor- en vroegschool: de vve inspectie. In november 2015 gaf de inspecteur tijdens deze inspectie aan het wenselijk te vinden als er ook op het gebied van de ondersteuningsstructuur sprake zou zijn van een doorgaande lijn. In maart 2017 komt de inspecteur terug. Het is wenselijk om dan te laten zien dat er in kindcentrum X. al een aantal activiteiten in de richting van een beter afgestemde doorgaande lijn is doorgevoerd.

1.2.2 Probleemstelling vanuit pedagogisch perspectief

Met een duidelijke ondersteuningsstructuur wordt het voor de pm'ers eenvoudiger om kinderen die meer ondersteuningsbehoeften nodig hebben, eerder te signaleren. Deze vroeg signalering is in het belang van het kind en zijn ontwikkeling. Op het moment dat het kind vier jaar wordt, kan het dan instromen op de voor hem of haar passende school.

Sinds augustus 2015 hebben de voor- en vroegschool van kindcentrum X. één gezamenlijk kind volgsysteem, zodat alle kinderen van 0 tot 7 jaar op dezelfde manier gevolgd worden: Kijk! (Bazalt, 2015). Kijk! is een instrument voor het in kaart brengen van de ontwikkeling van kinderen. De leerkracht en de pm'er volgen de kinderen op alle ontwikkelingsgebieden en registreren twee keer per jaar op basis van observaties de ontwikkeling van het kind (zie paragraaf 2.2.1 voor meer informatie rond Kijk!). Na deze registratie volgen op kindcentrum X. in groep 1 en 2 de leerling- en groepsbesprekingen. In deze gesprekken worden opvallendheden vanuit Kijk! geanalyseerd en besproken en daarbij aansluitend de ondersteuningsbehoeften van individuele kinderen geformuleerd. In het daarna opgestelde groepsplan worden gerichte activiteiten opgenomen, om deze kinderen

verder te helpen in hun ontwikkeling. Deze stappen herhalen zich. Dit komt overeen met de cyclus van het handelingsgericht werken (HGW):

Bron: Timpaan, onderwijsadvies en consultancy (www.timpaanonderwijs.nl)

Naast handelingsgericht werken, wordt in groep 1 en 2 van kindcentrum X. ook gewerkt met opbrengstgericht werken. Bij HGW stemt de leerkracht het onderwijs doelgericht af op de onderwijsbehoeften van de leerlingen en bepaalt hoe om te gaan met verschillen tussen leerlingen. Deze werkwijze zegt iets over hoe de leerkracht omgaat met verschillen tussen leerlingen, maar hoeft niet automatisch te leiden tot betere leeropbrengsten. Bij OGW werkt de leerkracht op basis van de verzamelde leeropbrengsten planmatig en resultaatgericht aan het verhogen van de opbrengsten.

Het doortrekken van de leerling- en groepsbesprekingen van groep 1 en 2 naar de voorschool zou een volgende stap kunnen zijn om de doorgaande lijn in de ondersteuningsstructuur van voor- naar vroegschool te verbeteren. Maar hoe kan dit het beste tot stand komen, aangezien de pm'ers geen uren hebben om met de ib-er in gesprek te gaan? In dit onderzoek zal op zoek gegaan moeten worden naar mogelijkheden om tegemoet te kunnen komen aan deze randvoorwaarde.

1.2.3 Probleemstelling vanuit maatschappelijk perspectief

Dit onderzoek is maatschappelijk relevant. Het vve beleid staat landelijk hoog op de politieke agenda in onderwijsland. De gemeente Eindhoven is landelijk gezien een voorloper op dit gebied. Kindcentrum X. is het tweede kindcentrum binnen het bestuur van kindcentrum X. waar de directeur van de basisschool ook de directe

leidinggevende van de medewerkers van de voorschool is. Binnen dat bestuur, ben ik de eerste ib-er die zowel ib-er van de vroegschool als de voorschool is.

1.3 Doelstelling

Het is mijn ambitie om samen met alle betrokkenen te zoeken naar een aansluitend en voor de voorschool haalbaar systeem van signaleren en zorgafstemmen met groep 1 en 2, zodat alle kinderen in de voorschool niet alleen goed gevolgd worden, maar dat kinderen met mogelijk specifieke ondersteuningsbehoeften ook eerder in beeld komen; eerder gesignaleerd worden. Maar welke randvoorwaarden zijn noodzakelijk om zo'n systeem goed uit te kunnen voeren? En wat zijn de wensen van de pm'ers hierin? Dit zal in dit onderzoek ook aan bod moeten komen, als naast de kinderen ook recht gedaan wil worden aan de pm'ers.

1.4 Persoonlijke motivatie en gewenste situatie

Ik wil me binnen de opleiding Master SEN, specialiseren in het domein begeleiden. De doelstelling van dit onderzoek heeft te maken met veranderingsprocessen, beleid en organisatie en deze vallen binnen het domein begeleiden. Door het werken in de praktijk van de voor- en vroegschool op kindcentrum X. zie ik te vaak kinderen doorstromen naar groep 1, die vervolgens na een paar maanden helemaal vastlopen en moeten uitstromen naar het speciaal basisonderwijs. Dit is voor geen van de partijen een wenselijke situatie. Als de ondersteuningsbehoeften van het betreffende kind eerder in beeld zouden zijn geweest, zou het kind meteen vanuit de voorschool naar een passende plek door kunnen stromen.

Verwachtingen na dit onderzoek:

- Meer kennis over de ontwikkeling van kinderen tot 4 jaar.
- Een aanzet te maken met een aansluitend en voor de voorschool haalbaar systeem van signaleren en zorgafstemmen met groep 1 en 2 in de voorschool, dat tegemoet komt aan de ontwikkeling van kinderen tot 4 jaar en haalbaar is voor pm-ers wat betreft kennis en uitvoerbaar in de daarvoor beschikbare ruimte.
- De doorgaande lijn op het gebied van zorg van 0 tot 7 jaar is verbeterd
- Aanbevelingen te kunnen doen voor het verder uitbreiden van de ondersteuningsstructuur in de voorschool.

1.5 Onderzoeksvraag en voorlopige deelvragen

De volgende onderzoeksvraag staat centraal: "Hoe kan ik als intern begeleider op kindcentrum X. een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar opzetten, zodat er een doorgaande lijn van 0 tot 7 jaar aanwezig is en recht gedaan wordt aan jonge kinderen en de pm'ers?"

Voor het beantwoorden van deze vraag zijn de volgende deelvragen relevant:

1) Welke voorbeelden van good practice van andere kindcentra binnen het schoolbestuur, omtrent de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar, kan ik als intern begeleider gebruiken op kindcentrum X.?

- 2) Met welke specifieke kenmerken rondom in beeld brengen van de ontwikkeling van jonge kinderen tot 4 jaar, moet ik als intern begeleider op kindcentrum X. rekening houden?
- 3) Wat heeft het team van de voorschool van kindcentrum X. (de pm'ers) nodig om een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar te kunnen opzetten en in hoeverre kan hieraan tegemoet gekomen worden?
- 4) Welke keuzes maakt kindcentrum X. met betrekking tot het opstarten van een ondersteuningsstructuur voor 0 tot 4 jarigen?

1.6 Eerder onderzoek

Over ondersteuningsstructuren van 0 tot 7 jaar binnen een kindcentrum is in Nederland weinig literatuur te vinden. Landelijk gezien is er, voor zover ik heb kunnen vinden op de hbo kennisbank, nog geen voorbeeld van een gelijke ondersteuningsstructuur in de voor- en vroegschool. Op hbo kennisbank stond een afstudeeronderzoek, waarin onderzoek is gedaan naar de verbetering van de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 6 jaar. Tamara de Winter (2014) concludeert uit haar onderzoek dat medewerkers de behoefte hebben aan een ondersteuningsroute, waar in duidelijke stappen beschreven staat, hoe te handelen op het moment dat er bij een kind speciale ondersteuningsbehoeften worden gesignaleerd. Ook stond er een afstudeerproject over de voorschoolse zorgstructuur en de aansluiting hiervan op de voorschoolse voorzieningen binnen de gemeente Boxtel. Toral Aguirre (2012) geeft in haar onderzoek het belang aan van het bundelen van krachten van alle voorzieningen. Communicatie en op de hoogte zijn van elkaars werkwijzen zijn van belang om de ondersteuningsstructuur te versterken. Deze conclusies worden meegenomen bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven van de kernbegrippen uit het onderzoek: integraal kindcentrum (IKC), ondersteuningsstructuur en het jonge kind. Vervolgens wordt een koppeling gemaakt van de theorie naar de praktijk van onderzoeksschool kindcentrum X.

2.1 Integraal kindcentrum (IKC)

Het integraal kindcentrum is een relatief nieuw verschijnsel in Nederland (Studulski, 2010), maar sterk in opkomst: Steeds meer scholen worden als IKC betiteld. Een eenduidige definitie voor het fenomeen IKC bestaat er nog niet. Over het algemeen zijn het centra waar onderwijs en voor- en naschoolse opvang worden geïntegreerd. Hoe dat precies gebeurt, verschilt per IKC (ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschap, 2016).

De Nederlandse IKC's hebben zich laten inspireren door voorbeelden uit Scandinavië, waarbij vooral het "Zweedse model" op de voorgrond treedt (<http://www.leerlingendaling.nl/praktijkvoorbeelden/het-hoe-en-waarom-van-de-integrale-kindcentra>, 2016). In Zweden sluiten opvang en onderwijs al decennialang nauw op elkaar aan. Zweden kent het educare-systeem. Dit zijn brede scholen waar verschillende instellingen samenwerken aan betere kansen voor kinderen. Toch zijn er een paar belangrijke verschillen tussen het Nederlandse IKC en het Zweedse Educare-systeem:

- Het Zweedse Educare systeem verzorgt geïntegreerde opvang en onderwijs voor kinderen tot 6 jaar, terwijl de Nederlandse IKC's vaak het hele basisonderwijs voor ogen hebben.
- De organisatorische opbouw van het Zweedse Educare is anders dan het Nederlandse IKC. In Zweden werken verschillende instellingen samen aan de ontwikkeling van en het onderwijs aan kinderen. In Nederland zijn bij sommige IKC's de voorzieningen volledig geïntegreerd. Alles valt dan onder één bestuur, onder één team.

Op kindcentrum X. is vorig schooljaar een eerste stap gezet tot vorming van een IKC. Het toekomst beeld van kindcentrum X. is van 2016 tot 2020 als volgt beschreven in het toekomstplan: *"Het IKC is gehuisvest in één gebouw en is faciliterend aan kinderen van 0 tot 13 jaar. Dit alles wordt aangestuurd vanuit één centraal punt en werkend vanuit één visie. De omgeving en de ruimtes zijn ingericht passend bij die visie. Het kind en de ouder uit de omgeving kan er terecht voor educatie, informatie, plezier en opvoedingsondersteuning."* Dit toekomstplan is opgesteld met alle betrokken partijen.

Binnen kindcentrum X. wordt gestreefd naar doorgaande lijnen op alle gebieden. Mijns inziens zijn het juist de aansturing vanuit één persoon en het werken vanuit één visie, die kindcentrum X. de mogelijkheid geeft om doorgaande lijnen op alle gebieden op te zetten. In dit onderzoek wordt aandacht besteed aan de doorgaande lijn van de ondersteuningsstructuur.

2.2 De ondersteuningsstructuur van de basisschool

Waar voorheen in het onderwijs gesproken werd over de zorgstructuur, is met de invoering van de wet passend onderwijs dit veranderd in ondersteuningsstructuur. Het laat een verschuiving zien in denken, van het defectperspectief naar het burgerschapsperspectief (Den Otter, 2009). Welke visie heeft de school op de positie van kinderen met een beperking in de samenleving en in het onderwijs? Ruwweg kan er gekozen worden tussen twee benaderingen: het defectperspectief en het burgerschapsperspectief. Het defectperspectief gaat ervan uit dat kinderen met een beperking verzorging nodig hebben in een gespecialiseerde school. Uitgangspunt van het burgerschapsperspectief is dat kinderen met een beperking in de eerste plaats gelijkwaardige burgers in de samenleving zijn (Greven, 2008). Inclusief onderwijs gaat uit van het burgerschapsperspectief. Inclusief onderwijs wil samen met ouders onderwijs aanbieden dat tegemoet komt aan de diversiteit van leerlingen. Gekeken naar de internationale ontwikkelingen van de afgelopen dertig jaar, valt op dat wereldwijd een discussie op gang is gekomen over de positie van kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking, zowel in het onderwijs (Dyson, 2001) als daarbuiten.

In kindcentrum X. wordt zoveel mogelijk tegemoet gekomen aan de onderwijsbehoeften en diversiteit van alle kinderen die het kindcentrum bezoeken. Kindcentrum X. biedt geen inclusief onderwijs. In het ondersteuningsprofiel staat beschreven aan welke ondersteuningsbehoeften in kindcentrum X. tegemoet gekomen kan worden. In kindcentrum X. wordt in groep 1 tot en met 8 gewerkt met het leerstofjaarklassensysteem. Mijns inziens staat dit systeem haaks op inclusief onderwijs. De leeftijd is namelijk de enige gemeenschappelijke deler van alle kinderen in de klas. Op kindcentrum X. is het een gezamenlijke ambitie om kinderen op hun eigen niveau aan te spreken en hoge doelen te stellen aan alle kinderen. Robinson (2009) zegt: *“For most of us the problem isn’t that we aim too high and fail - it’s just the opposite - we aim too low and succeed.”* Om het stellen van hoge doelen aan leerlingen goed te kunnen uitvoeren is het belangrijk dat kinderen goed gevolgd worden. In kindcentrum X. worden alle kinderen van 0 tot 13 jaar gevolgd met een leerlingvolgsysteem.

2.2.1 Het leerlingvolgsysteem

Via een leerlingvolgsysteem krijgt de leraar, de pm'er en de schoolleiding zicht op de studievoortgang van een leerling, maar ook op het niveau van een klas en de school. Op kindcentrum X. wordt in de onderbouw (peutergroep, groep 1 en groep 2) gebruik gemaakt van twee leerlingvolgsystemen:

- Het leerlingvolgsysteem van Cito voor alle leerlingen vanaf 2 jaar en 3 maanden. De kinderen worden gevolgd door methodeonafhankelijke, genormeerde toetsen. Dit is voor de onderbouw taal voor peuters/kleuters en rekenen voor peuters/kleuters.
- Het leerlingvolgsysteem van Kijk! (Bazalt, 2015) voor alle leerlingen van 0 tot 7 jaar. Door middel van observaties wordt de ontwikkeling van kinderen op alle gebieden in kaart gebracht. Dit zijn: motoriek, sociaal-emotionele ontwikkeling, spelontwikkeling, zelfredzaamheid, spraaktaalontwikkeling, geletterdheid, gecijferdheid, tekenontwikkeling, visuele en auditieve waarneming, lichaam

oriëntatie, tijds oriëntatie en ruimtelijke oriëntatie. Op basis van de ontwikkelingsgegevens worden vervolgens de onderwijsbehoeften van de leerling bepaald.

Voor de onderbouw zijn er meerdere leerlingvolgsystemen. In het schoolbestuur waar kindcentrum X. onder valt wordt gebruik gemaakt van Kijk! of Pravoo (Unilogic, 2006). Het voordeel van Kijk! is mijns inziens dat de totale ontwikkeling van het kind gevolgd wordt en niet alleen werkhouding, vaardigheden en de sociale emotionele ontwikkeling zoals bij Pravoo het geval is.

In kindcentrum X. worden alle kinderen in de voor- en vroegschool gevolgd, maar signaleren wanneer een kind bijvoorbeeld extra ondersteuning nodig heeft, vraagt iets meer dan volgen. In groep 1 en 2 gebeurt het signaleren bij het analyseren van de toets gegevens en de leerling- en groepsbespreking. In het daarna opgestelde groepsplan worden gerichte activiteiten opgenomen, om alle kinderen verder te helpen in hun ontwikkeling. Dit zou mijns inziens ook voor de voorschool wenselijk zijn. Maar welke groepsplannen zijn voor de voorschool het meest relevant? Om dit te kunnen beantwoorden moet ingezoomd worden op de ontwikkeling van het jonge kind tot 4 jaar.

2.3 Het jonge kind

Kindcentrum X. is een vve locatie. Het vve beleid is bedoeld om de kansen op schoolsucces te vergroten, vooral voor kinderen in achterstandssituaties. Dit geldt op kindcentrum X. voor ongeveer 80% van de leerlingen. Een onbedoeld bijeffect van het vve beleid kan zijn, dat er een eenzijdige nadruk komt te liggen op taal en cognitieve ontwikkeling. Voor een evenwichtige ontwikkeling zou er een balans moeten zijn tussen ruimte voor eigen spel van het kind enerzijds en stimuleren van de ontwikkeling anderzijds (Singer, 2015). Volgens Singer (2015) hebben jonge kinderen tot 4 jaar begeleiders nodig die hen ruimte geven om te spelen en hen begeleiden in het verwerven van kennis, vaardigheden en taal. Daarnaast hebben jonge kinderen andere kinderen nodig om spelenderwijs de wereld te verkennen en plezier te maken. Voor kinderen tot 6 jaar is spelen de manier om zich te ontwikkelen en te leren (Studulski, 2010). Goorhuis-Brouwer (2011) laat door onderzoek zien, dat jonge kinderen behoefte hebben aan ruimte om zich in hun eigen tempo te ontplooien.

“Mogen peuters nog peuter en kleuters nog kleuter?” (Goorhuis-Brouwer, 2010).

In kindcentrum X. staat opbrengstgericht werken centraal en worden onderwijsresultaten inzichtelijk gemaakt door middel van een leerlingvolgsysteem. Dit kan haaks staan op het mogen peuter en kleuter. In kindcentrum X. wordt in de voor- en vroegschool gewerkt met het vve programma Piramide (Cito, 2014). Piramide is volgens Goorhuis-Brouwer (2010) een programma dat door de pm'er of leerkracht gestuurd wordt. Er is minder ruimte voor spel en creativiteit. Hier is het onderbouwteam van kindcentrum X. zich van bewust. Daarom wordt de methode niet van start tot eind gevolgd, maar wordt er gekeken naar wat de kinderen nodig hebben. Uitgangspunt van het onderwijs in de voor- en vroegschool van kindcentrum X. zijn niet de lessen in de methode, maar de volgens thema ingerichte speelleerhoeken. Ook Janssen-Vos (2012) geeft aan dat het onderwijsbelang, het

belang van een brede veelzijdige ontwikkeling van jonge kinderen in de weg kan staan.

Jonge kinderen spelen omdat ze er plezier in hebben. Bij de begrenzing van de speelwereld is er een groot verschil tussen jonge kinderen en volwassenen. Kinderen van een jaar of 3 snappen intuïtief het verschil tussen voor de grap en echt, maar tijdens het spel is hun speelwereld voor hen echt (Singer & de Haan, 2015). Samenspel hangt samen met de ontwikkeling van executieve functies die kinderen tussen 3 en 5 jaar ontwikkelen (Gaon, Bryson & Smith, 2008). Dit betreft cognitieve, sociale en emotionele vaardigheden die een kind nodig heeft om zich langere tijd op een activiteit te concentreren. Deze executieve functies zijn belangrijk voor samenspel en voor succes op school (Diamond & Lee, 2011). De taalontwikkeling speelt bij de snelle ontwikkeling van de executieve functies een grote rol. Kinderen voor wie het Nederlands hun tweede taal is, hebben extra ondersteuning nodig bij hun taalverwerving. In kindcentrum X. is dit het geval voor 80% van de kinderen. Het is vooral de kleinere woordenschat die zorgt voor een achterstand (Verhoeven & Vermeer, 2006).

Jonge kinderen ontwikkelen zich in sprongen en hoe jonger de kinderen, des te sneller volgen die sprongen elkaar op (Jansen-Vos, 2012). Om de ontwikkeling van de kinderen van groep 1 en 2 van kindcentrum X. inzichtelijk te maken, wordt gebruik gemaakt van een groepsplan. Dit groepsplan loopt over een half jaar. Voor kinderen tot 4 jaar, waarbij de ontwikkeling nog sneller verloopt, is dit wellicht te lang. Wat zou dan wenselijk zijn? Het is mijns inziens belangrijk om hier een antwoord op te krijgen om passend de ontwikkelingssprongen van jonge kinderen in beeld te krijgen. Hoe kun je rekening houden met de specifieke, grillige ontwikkeling van jonge kinderen tot 4 jaar en het belang van spel en taal hierin, wanneer het gaat om volgen van ontwikkeling en bieden van gepaste ondersteuning in een ondersteuningsstructuur die aansluit bij groep 1 en 2?

Hoofdstuk 3: Onderzoeksstrategie en methoden

De onderzoeksvraag: “Hoe kan ik als intern begeleider op kindcentrum X. een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar opzetten, zodat er een doorgaande lijn van 0 tot 7 jaar aanwezig is en recht gedaan wordt aan jonge kinderen en de pm’ers?” wordt middels een actieonderzoek beantwoord.

3.1 Doel

Door middel van dit onderzoek wordt de beroepspraktijk van kindcentrum X. onderzocht met het doel handvatten te vinden voor verbetering van de praktijk. Gedurende dit onderzoek wordt samen met alle betrokkenen gezocht naar een aansluitend en voor de voorschool haalbaar systeem van signaleren en zorgafstemmen met groep 1 en 2 voor de voorschool. De doelgroep voor dit onderzoek is het team van de voorschool van kindcentrum X. en de profijtgroep zijn de kinderen van 0 tot 4 jaar (en hun ouders) van kindcentrum X.

3.2 Onderzoeksstrategie

De onderzoeksvraag wordt beantwoord door middel van een actieonderzoek. Een actieonderzoek past het beste bij deze vraag, omdat tijdens het onderzoek, waarin de ervaringen en opvattingen van alle participanten betrokken worden, duidelijker kan worden wat er nodig en mogelijk is op dit gebied (Schuman, 2009). Door het gezamenlijk zoeken naar een aansluitend en voor de voorschool haalbaar systeem van signaleren en zorgafstemmen met groep 1 en 2, wordt de doorgaande lijn op het gebied van de ondersteuningsstructuur verbeterd. Deze ondersteuningsstructuur helpt de pm’ers bij het eerder signaleren van kinderen tot 4 jaar met mogelijk specifieke ondersteuningsbehoeften. Actieonderzoek richt zich ook op het handelen van professionals in problematische praktijksituaties (Ponte, 2006, zoals vermeld in De Lange et al., 2011, p108). In de praktijk van kindcentrum X. is dit de voorschool, waar de voorwaarden om een ondersteuningsstructuur goed op te kunnen zetten onvoldoende aanwezig zijn. De pm’ers hebben naast de uren die ze met de kinderen werken, geen uren voor administratie, voorbereiding en gesprekken. Het actieonderzoek heeft een cyclische karakter. Het bestaat uit een onderzoeksdeel en een handelingsdeel. Het onderzoeksdeel bestaat uit het bestuderen van relevante literatuur voor het “praktijkprobleem”, het formuleren van een onderzoeksvraag en de onderzoeksmethoden. Het handelingsdeel is gericht op de verandering of vernieuwing in de beroepspraktijk (De Lange, et al., 2011).

3.3 Paradigma

Dit onderzoek vindt plaats binnen het interpretatieve en kritisch-emancipatorische paradigma. Het interpretativisme heeft als doel de subjectieve, menselijke ervaring van een bepaalde situatie te verhelderen en te begrijpen. De focus ligt op het menselijk handelen dat gezien wordt als intentioneel en gericht op het behalen van specifieke, in de toekomst liggende, resultaten (De Lange, et al., 2011). In dit onderzoek wordt dieper ingegaan op de wensen van de pm’ers van kindcentrum X.: Wat hebben zij nodig om alle peuters goed te kunnen volgen en peuters met mogelijk specifieke ondersteuningsbehoeften eerder in beeld te krijgen?

Dit onderzoek past ook in het kritisch-emancipatorische paradigma, omdat het opzetten van een ondersteuningsstructuur niet past in de huidige kaders van de voorschool. De randvoorwaarden om een ondersteuningsstructuur op te kunnen zetten, zijn op dit moment nog onvoldoende aanwezig. Hier zal kritisch naar gekeken moeten worden in hoeverre hieraan tegemoet gekomen kan worden (De Lange, et al., 2011, p59).

3.4 Respondenten

In onderstaande tabel wordt toegelicht welke respondenten gekoppeld zijn aan welke deelvraag en met welk onderzoek die deelvraag beantwoorden gaat worden. De onderzoeksmethoden worden in paragraaf 3.5 verder toegelicht.

Onderzoeksvraag	Onderzoeksmethode	Respondenten
Deelvraag 1: Welke voorbeelden omtrent de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar van andere kindcentra binnen het schoolbestuur, kan ik als intern begeleider gebruiken op kindcentrum X.?	1. Documentonderzoek	
Deelvraag 2: Met welke specifieke kenmerken rondom in beeld brengen van de ontwikkeling van jonge kinderen tot 4 jaar moet ik als intern begeleider op kindcentrum X. rekening houden?	1. Narratieve interview	1. Twee experts rondom het werken met jonge kinderen tot 4 jaar: D. en M. (beide pedagogisch adviseur bij kinderopvang organisatie K. en vve deskundige). N=2
Deelvraag 3: Wat heeft het team van de voorschool van kindcentrum X. nodig om de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar op te kunnen zetten?	1. semigestructureerd interview	1. Afgevaardigde van het team van de voorschool: twee pm'ers van de peutergroep van kindcentrum X. en twee pm'ers van de dagopvanggroep van kindcentrum X. N=4
Deelvraag 4: Welke keuzes maakt kindcentrum X. met betrekking tot het	1. De focusgroep	1. -Het managementteam van kindcentrum X.: directeur

opstarten van de ondersteuningsstructuur van 0 tot 4 jarigen?		kindcentrum, teamcoach voorschool en internbegeleider bovenbouw. N=3 - De regiomanager van de overkoepelende organisatie van de voorschool van kindcentrum X. N=1
---	--	---

Tabel 1: overzicht onderzoeksmethoden en respondenten

3.5 Onderzoeksmethoden

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden om informatie te verzamelen. Deze worden hieronder toegelicht.

3.5.1 Documentonderzoek

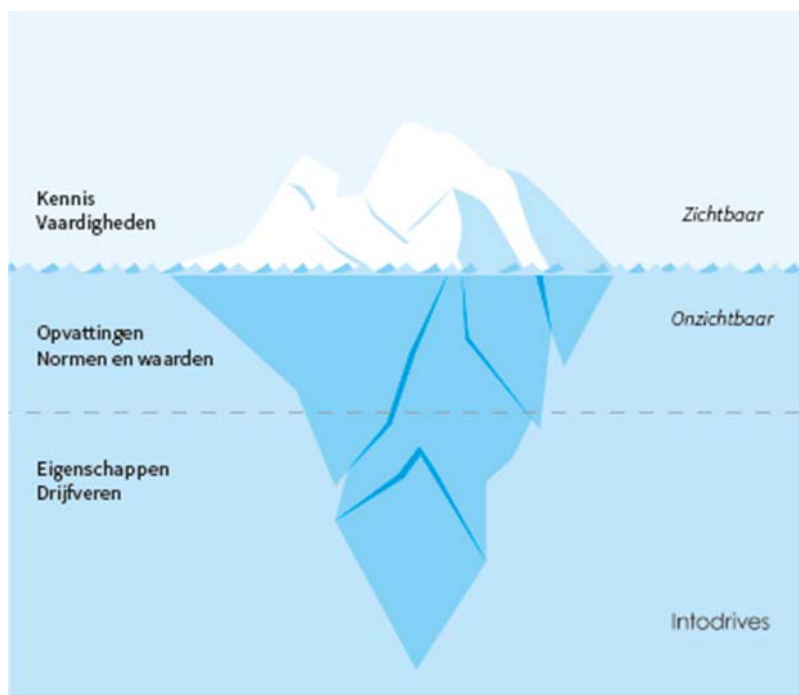
Deelvraag 1: *“Welke voorbeelden omtrent de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar van andere kindcentra binnen het schoolbestuur, kan ik als intern begeleider gebruiken op kindcentrum X.?”* wordt onderzocht door middel van een documentonderzoek. Hiervoor worden de ondersteuningsplannen opgevraagd van de drie andere kindcentra binnen het bestuur van kindcentrum X. Dit zijn bestaande algemene bronnen. Ik kies ervoor om eerst de documenten te lezen en op grond hiervan een beslissing te maken of verder onderzoek nodig is. Mijn verwachting is dat de andere kindcentra binnen het bestuur van kindcentrum X. nog niet zover zijn. De reden om de andere kindcentra toch bij het onderzoek te betrekken, is dat kindcentrum X. wel de weg voor hen open kan maken. Dit op uitdrukkelijk verzoek van de directeur van kindcentrum X. In verband met het beschikbaar tijdsbestek, beperk ik me tot het bestuur van kindcentrum X. De voordelen van documentonderzoek zijn dat het flexibel inzetbaar is en dat de onderzoeker geen invloed op het materiaal zelf uitoefent (De Lange, et al., 2011, p187).

3.5.2 Narratieve interview

Deelvraag 2: *“Met welke specifieke kenmerken rondom het volgen en in beeld brengen van jonge kinderen tot 4 jaar moet ik als intern begeleider op kindcentrum X. rekening houden?”* wordt beantwoord door het narratieve interview. Peuters zijn geen kleuters. Zij vragen wellicht iets anders. Ook de pm'ers vragen wellicht iets anders dan de leerkrachten van groep 1 en 2. Om hier meer duidelijkheid over te krijgen, is gekozen voor een gesprek met twee experts binnen de kinderopvangorganisatie waar kindcentrum X. mee samenwerkt: M. en D. Beide zijn pedagogisch adviseur en vve deskundige. Het narratieve interview is een effectieve manier om hun inzichten en ervaringen boven tafel te krijgen (De Lange, et al., 2011, p175). De opgedane kennis in de theorie en mijn visie op spel, taal en sprongsgewijze ontwikkeling van 0 tot 4 jarigen is aan hen voorgelegd tijdens het interview.

3.5.3 Semigestructureerd interview

Om deelvraag 3: *“Wat heeft het team van de voorschool van kindcentrum X. nodig om de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar op te kunnen zetten?”* te beantwoorden, wordt gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview. Omdat interviewen veel tijd kost, wordt het interview met een afvaardiging van het team van de voorschool gedaan. Welke wensen hebben de pm’ers en welke randvoorwaarden achten zij noodzakelijk om een ondersteuningsstructuur goed uit te kunnen voeren? Om hier meer zicht op te krijgen, wordt gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview (Kallenberg, et al., 2007). Via het interview kan beter zicht gekregen worden op wat zich onder de waterspiegel afspeelt in de metafoor van de ijsberg (De Lange, et al., 2011, p.174). Ook komt de visie van de pm’ers op de ontwikkeling van jonge kinderen naar boven. Dit geeft diepgang aan het onderzoek.

ijsbergmodel van Mc Clelland, 1993

Een deel van de vragen is vooraf vastgesteld (zie bijlage 3, Voorbereiding interview), maar er blijft voldoende ruimte over voor de pm’ers om eigen ervaringen en meningen aan te stippen. In het totaal worden vier individuele interviews afgenomen met vier pm’ers: twee van de peutergroep en twee van de dagopvang.

3.5.4 Focusgroep

Om deelvraag 4: *“Welke keuzes maakt kindcentrum X. met betrekking tot het opstarten van de ondersteuningsstructuur van 0 tot 4 jarigen?”* te kunnen beantwoorden, wordt gebruik gemaakt van de focusgroep. Een focusgroep kan beschouwd worden als een variant van groepsinterviews (De Lange, et al., 2011, p179). De focusgroep van kindcentrum X. zal gevormd worden door het managementteam van kindcentrum X., de regiomanager van de overkoepelende

organisatie van de voorschool en mijzelf als onderzoeker en lid van het managementteam. De focusgroep is een kwalitatieve onderzoeksmethode, gericht op ideeën, gevoelens, opvattingen, attitudes en beleving (De Lange, et al., 2011, p.180). De focusgroep is een goed middel om gezamenlijk richting te geven. In het gesprek zal ik de rol van moderator op me nemen. De moderator zorgt er voor dat de groep gefocust blijft op de vragen en dat de beurtverdeling evenwichtig is (De lange, et al., 2011, p179). De focusgroep komt twee keer bij elkaar. In het eerste gesprek worden de uitkomsten van de semigestructureerde interviews met de afgevaardigde van het team geïnterpreteerd. In een prioriteitenoverzicht wordt vervolgens aangegeven door middel van ranking, wat naar ons inziens het meest nodig is om de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar op te kunnen zetten. In het laatste gesprek wordt gekeken in hoeverre tegemoet gekomen kan worden aan randvoorwaarden noodzakelijk voor het goed opzetten van een ondersteuningsstructuur. Tenslotte worden er afspraken gemaakt die vervolgens opgenomen gaan worden in het jaarplan van kindcentrum X.

3.6 Dataverzameling en -analyse

De semigestructureerde interviews met een afvaardiging van het team en de narratieve interviews met twee experts, worden opgenomen met een telefoon. Via whatsapp wordt het gesprek letterlijk vastgelegd. Dit is mogelijk door de functie opnemen aan te schakelen in de telefoon. Het gesprek wordt dan automatisch uitgetypt en naar een andere telefoon gestuurd. Dit zal gestuurd worden naar de telefoon van de teamcoach van de voorschool, D. Deze transcriptie vormt de basis voor de analyse. Deze analyse wordt gecheckt bij de geïnterviewde personen. Herkennen zij zich hierin? De drie ondersteuningsplannen voor het documentonderzoek worden digitaal opgevraagd. De gesprekken met de focusgroep worden opgenomen met een videocamera, die het gesprek vastlegt. Met behulp van de beelden, wordt achteraf een globale weergave van het gesprek gemaakt en ook dit schriftelijk verslag wordt op hoofdlijnen gecheckt bij de betrokkenen. Alle uitkomsten worden kwalitatief geanalyseerd.

3.7 Ethische aspecten

Tijdens de voorbereiding en uitvoering van het onderzoek, wordt de gedragscode van praktijkgericht onderwijs binnen het hoger beroepsonderwijs in Nederland (Andriessen, et al., 2010) gevolgd. Het onderzoek is gericht op een relevant thema uit de praktijk: het opzetten van een ondersteuningsstructuur in de voorschool en daarmee het verbeteren van de doorgaande lijn in de ondersteuningsstructuur op kindcentrum X.

Ik maak zelf deel uit van kindcentrum X. Om de objectiviteit van mijn onderzoek te kunnen waarborgen, worden alle uitkomsten met teamcoach D. besproken. Handelingen van mijzelf als onderzoeker moeten zuiver, transparant en consistent zijn met de onderzoeksdoelen (Pring, 2000, zoals vermeld in De Lange, 2011, p64). Tijdens de interviews met de afvaardiging van het team van de voorschool, de interviews met de twee experts en de gesprekken met de focusgroep, zal veiligheid voorop staan. Alle respondenten worden vooraf geïnformeerd over de inhoud van het onderzoek, de procedure en wat er met de uitkomsten gebeurt. Voor het gebruik van de videocamera en opname van gesprekken op de telefoon, wordt aan alle

respondenten vooraf om toestemming gevraagd (zie bijlage 5, toestemmingsformulier). Tijdens het onderzoek ben ik me in iedere fase bewust van waar ik me bevind en waarom ik kies voor welke handelingen. Tijdens de rapportage van het onderzoek, worden resultaten tijdig met alle respondenten van kindcentrum X. besproken.

3.8 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid

Grotere nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van een onderzoek, kan volgens De Lange et al. (2011) verkregen worden door meerdere bronnen en benaderingen te gebruiken. Bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag, wordt gebruik gemaakt van diverse onderzoeksmethoden: het semigestructureerde interview, het narratieve interview, de focusgroep en documentonderzoek. Op deze manier wordt voldaan aan methoden triangulatie. Tijdens het onderzoek wordt gelet op interne validiteit door tijdens het onderzoek systematisch te controleren of mijn handelingen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Tijdens het onderzoek kijken verschillende partijen vanuit verschillende standpunten kritisch met mij mee. Namelijk het managementteam van kindcentrum X., mijn collega teamcoach D., mijn studiebegeleider en mijn critical friends. Een inhoudelijk expert heeft meegekeken naar het theoretisch kader. Op deze manier is er ook triangulatie in respondenten/participanten. Dit alles draagt bij aan de validiteit van het onderzoek.

3.9 Werkplan en tijdspad

Periode	Onderdeel	Onderzoeksmethode
September, oktober 2016	Schrijven onderzoeksvoorstel	
November 2016	Feedback critical friends verwerken en inleveren onderzoeksvoorstel. Informeren managementteam Medewerking collega's en kindcentra vragen. Opvragen van de ondersteuningsplannen van de drie andere kindcentra van het bestuur van kindcentrum X.	Documentonderzoek
December 2016	2x Interview met expert kinderopvangorganisatie K. Transscriptie interview en deze verwerken 4x Interview met afvaardiging team van kindcentrum X. Transscriptie interview en deze verwerken	Narratieve interview Semigestructureerd interview

	Analyse ondersteuningsplannen Eerste gesprek managementteam kindcentrum X. en regiomanager van de overkoepelende organisatie van de voorschool van kindcentrum X. PGO uitwerken	Documentonderzoek Focusgroep
Januari 2016	Tweede gesprek managementteam kindcentrum X. Consultatie inhoudelijk expert Aleid voor theoretisch kader. PGO uitwerken	Focusgroep
Februari 2016	PGO uitwerken PGO bespreken met critical friends en respondenten.	
Maart 2016	Feedback verwerken Inleveren PGO na inleveren 'final draft' bij studiebegeleider en verwerken feedback.	

Tabel 2: werkplan en tijdpad

Hoofdstuk 4 Data-analyse en resultaten

In dit hoofdstuk worden per deelvraag de kwalitatieve data van de onderzoeksmethoden beschreven, vanuit een inductieve benadering geanalyseerd en geordend gepresenteerd. De inductieve benadering probeert zoveel mogelijk onbevangen min of meer afzonderlijke verschijnselen waar te nemen. Bij bijvoorbeeld interviewen betekent dit dat de onderzoeker de gesprekken zo open mogelijk voert, vanuit algemene vragen met als doel om de gesprekspartner zoveel mogelijk te laten zeggen wat hij werkelijk denkt of voelt over het aangegeven onderwerp (De Lange, et al., 2011, p 207).

4.1 Deelvraag 1: “Welke voorbeelden omtrent de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar van andere kindcentra binnen het schoolbestuur, kan ik als intern begeleider gebruiken op kindcentrum X.?”

4.1.1 Data documentanalyse

De ondersteuningsplannen van kindcentrum T, kindcentrum B en kindcentrum G zijn opgevraagd en ontvangen. Deze documenten zijn vervolgens geanalyseerd, waarbij gebruik gemaakt is van inhoudsanalyse. Het doel hiervan is te komen tot een objectieve, systematische analyse van de tekst (De Lange, et al., 2011, p211). Vanuit een eerste oriëntatie van de documenten, zijn een aantal voor dit onderzoek relevante thema's geselecteerd en de teksten aan de hand van deze thema's gecodeerd. De gevonden informatie is verwerkt in een overzicht (zie bijlage 4).

Naar aanleiding van de gevonden informatie, trek ik de voorlopige conclusie dat op de andere kindcentra binnen ons bestuur op papier in de opgevraagde documenten, nog geen doorgaande lijn op ondersteuningsgebied van 0 tot 7 jaar aanwezig is

4.2 Deelvraag 2: “Met welke specifieke kenmerken rondom het volgen en in beeld brengen van jonge kinderen tot 4 jaar moet ik als intern begeleider op kindcentrum X. rekening houden?”

4.2.1 Data narratieve interview

Er zijn twee individuele narratieve interviews afgenomen met D. en M. Beide zijn pedagogisch adviseur en vve deskundige binnen de kinderopvangorganisatie K. De interviews hebben plaatsgevonden op 30 november en 6 december. De interviews zijn opgenomen met een telefoon met behulp van Whatsapp. Van de interviews is een transcriptie gemaakt, waarvan de samenvatting is opgenomen in bijlage 2. Bij deze analyse wordt gebruik gemaakt van de inductieve benaderingswijze (De Lange, et al., 2011, p207). De gegevens over hoe de experts denken over taalontwikkeling , belang van spel, volgsysteem Kijk! en werken met halfjaarlijkse groepsplannen wordt hieronder kort samengevat:

- Taalontwikkeling is op een vve locatie een extra aandachtspunt. Deze is belangrijk om te volgen om eventuele hiaten tijdig op te kunnen sporen. Een groepsplan voor taalontwikkeling zou heel zinnig kunnen zijn.
- Uitgangspunt bij de ontwikkeling van peuters is spel. Vanuit deze spelontwikkeling is veel af te lezen. Een groepsplan voor spelontwikkeling zou heel zinnig kunnen zijn.

- In Kijk! worden alle peuters gevolgd op een aantal eerder genoemde ontwikkelingslijnen. In de groepsoverzichten van Kijk! is veel informatie af te lezen. Deze zouden besproken kunnen worden tijdens de groepsbesprekingen en vandaar uit zou een enkel groepsplan samen met de pm'ers opgesteld kunnen worden.
- Om de pm'ers niet te overvragen zou starten met 1 groepsplan wenselijk zijn.
- Het groepsplan kan best net als in groep 1 en 2 over een half jaar lopen. Wel is het belangrijk om na ieder thema een tussenevaluatie te hebben en het groepsplan eventueel bij te stellen.

Kritische kanttekeningen:

- Spel is het beginpunt en al het aanbod zou spelenderwijs moeten gebeuren. *“Geen schooltje spelen met peuters”*. Bij aanbodbeschrijving in een groepsplan zou geen gebruik gemaakt moeten worden van vaste kringmomenten, maar juist uitgegaan worden van spelsituaties.
- Niet te snel actie ondernemen als een peuter voor een kort moment een kleine achterstand vertoont. Wel als de verwerving van de eerste 50 woorden niet binnen twee maanden lukt.

4.3 Deelvraag 3: “Wat heeft het team van de voorschool van kindcentrum X. nodig om de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar te kunnen verbeteren?”

4.3.1 Data semigestructureerde interviews

Er zijn 4 individuele interviews met een pm'er van het team van kindcentrum X. afgenomen. Deze hebben plaatsgevonden op 28 november en 2 december. Hieronder zijn in tabellen de antwoorden, op de vooraf opgestelde vragen, verkort weergegeven. De complete en letterlijke verslagen van alle interviews zijn niet opgenomen binnen dit onderzoek, maar liggen als bijlage ter inzage (De Lange, et al., 2011, p.207).

Vraag 1	Pm'er 1 dagopvang	Pm'er 2 dagopvang	Pm'er 1 peutergroep	Pm'er 2 peutergroep
Wat versta jij onder het goed volgen van kinderen?	Het observeren van alle kinderen en deze observaties verzamelen in kijk.	Het observeren van kinderen tijdens het vrije en begeleide spel. Je ziet dat wat kinderen nodig hebben en van daaruit ga je nieuwe spelsituaties creëren.	Het observeren van alle kinderen in de groep en deze observaties vergelijken en bespreken met de andere pm'ers.	Het observeren van de kinderen gedurende de hele dag en het aanbod hierop aanpassen.

Tabel 3 Interview vraag 1

De ondersteuningsstructuur in de voorschool bestaat op dit moment uit het volgen van kinderen door het observeren en vervolgens invullen van het kindvolgsysteem Kijk!. Er wordt niet gesproken over een ondersteuningsstructuur, omdat dit begrip nog niet bekend is bij de pm'ers. Het doel van deze vraag is boven tafel krijgen wat

de pm'ers verstaan onder goed volgen van kinderen. Dit is immers wat er nu gebeurt in de voorschool rondom zorg/ondersteuning. Uit alle gesprekken met participanten komt naar voren dat onder het goed volgen observeren van alle kinderen verstaan wordt en na die observatie volgt een handeling.

Vraag 2	Pm'er 1 dagopvang	Pm'er 2 dagopvang	Pm'er 1 peutergroep	Pm'er 2 peutergroep
Wanneer heeft een kind meer ondersteuning/iets extra's nodig volgens jou? Hoe zie(signaleer) je dit?	Wanneer de ontwikkeling van een kind anders verloopt dan verwacht mag worden heeft een kind iets extra's nodig. Dit zie ik door het observeren.	Wanneer het kind meer dan een half jaar voor of achter loopt in zijn ontwikkeling op de kijklijnen. Dit zie ik door het bekijken van het groepsoverzicht van Kijk!.	Als een kind niet met het gewone programma mee kan doen. Dit merk ik door te observeren.	Wanneer een kind zich niet ontwikkeld volgens zijn leeftijd. Dit zie ik terug in Kijk!.

Tabel 4 Interview vraag 2

Het doel van deze vraag is zicht te krijgen op hoe de pm'er op dit moment signaleert wanneer een kind extra ondersteuningsbehoeften heeft. In de gesprekken komt naar voren dat er uitgegaan wordt van de observaties en van Kijk! om te beslissen of een kind meer ondersteuning nodig heeft.

Vraag 3	Pm'er 1 dagopvang	Pm'er 2 dagopvang	Pm'er 1 peutergroep	Pm'er 2 peutergroep
Welke stappen neem je wanneer je signaleert dat een kind meer ondersteuning nodig heeft?	Ik deel mijn zorgen eerst met ouders en bespreek het vervolgens met de teamcoach en ib-er.	Eerst ga ik nogmaals gericht observeren en als ik dan hetzelfde zie ga ik in gesprek met de ouders.	Eerst bespreken met mijn collega's en nogmaals observeren en dan in gesprek met teamcoach en ib-er. Vervolgens met ouders.	Ik ga dit eerst bespreken met mijn collega's en ga dan samen bekijken wat vervolgstappen kunnen zijn.

Tabel 5 interview vraag 3

Ook deze vraag geeft meer zicht op het handelen van de pm'er op dit moment. De stappen die de participanten doorlopen wanneer blijkt dat een kind meer ondersteuning nodig heeft, vertonen overlap, maar laten ook verschillen zien. Drie van de vier benoemt het contact met ouders, maar niet op hetzelfde moment in het proces. Ook het delen met teamcoach en ib laat verschillen zien. Twee van de vier participanten noemen dit helemaal niet. Het delen met collega's wordt door twee van de vier participanten genoemd. Deze twee staan beide op de peutergroep.

Vraag 4	Pm'er 1 dagopvang	Pm'er 2 dagopvang	Pm'er 1 peutergroep	Pm'er 2 peutergroep
Waar loop je tegenaan bij het volgen van kinderen, het signaleren of er extra ondersteuning	Wanneer ga ik observeren en dan vooral wanneer ga ik dat opschrijven. Dit doe ik nu na werktijd.	Het bespreken met ouders is lastig. Dit gebeurt nu op afspraak als het kind opgehaald wordt. Maar dat is vaak	Bespreken met collega's is niet altijd mogelijk. Tijdens het werken op de groep is er geen tijd hiervoor en na	Het observeren van kinderen lukt me niet altijd zoals ik zou willen vanwege tijdgebrek. Ik zou graag hier met

nodig is en bij het ondernemen van vervolgstappen?	Ik vind het lastig om in te schatten wanneer ik iets direct met ouders moet bespreken en wanneer dit kan wachten. Ouders hebben vaak haast als ze hun kind op komen halen en dan is er weinig ruimte voor een gesprek. De gesprekken met ib-er en de teamcoach zijn meestal buiten werktijd. En zij zijn niet altijd meteen te bereiken.	na werktijd of tijdens spitsuur. Het observeren van kinderen lukt goed. Het registreren in kijk kost veel tijd en dat lukt niet gedurende mijn werktijd.	werktijd is dit ook niet altijd mogelijk. De pauze hebben we vaak alleen, omdat mijn collega dan of afgewerkt is of iets anders gaan doen. Ik zou graag regelmatig met de teamcoach en ib-er willen praten over de kinderen. Nu moet ik een afspraak maken en dat schiet er vaak bij in. Ik vind het lastig om zo te plannen dat alle kinderen geobserveerd worden op alle gebieden.	mijn collega's over praten. Hoe doen zij dat? Alle uren die ik werk, sta ik op de groep. In mijn vrije tijd wil ik best iets doen, maar ik ga niet structureel een uur of zo extra per week werken, dat ik niet betaald krijg. Op gevoel weet ik wel wanneer een kind hulp nodig heeft, maar dit is niet altijd zichtbaar in de kijklijnen. Ik zou graag over de ontwikkeling van de kinderen willen praten met de ib-er.
--	---	--	---	--

Tabel 6 interview vraag 4

Het doel van deze vraag is om “problemen” bij de huidige situatie naar boven te brengen. Het geeft tevens aan wat de pm'er in de toekomstige ondersteuningsstructuur anders zou willen.

Tijdens de gesprekken komt bij alle vier de participanten de factor tijdgebrek naar voren. Zowel bij het verwerken van de observaties als bij de gesprekken met ouders, collega's, teamcoach en ib-er. Twee van de vier participanten geven aan ze niet zo makkelijk met dat de teamcoach en ib-er in gesprek kunnen gaan, als ze zouden willen.

Vraag 5	Pm'er 1 dagopvang	Pm'er 2 dagopvang	Pm'er 1 peutergroep	Pm'er 2 peutergroep
Hoe ziet voor jou het 'ideale plaatje' eruit?	Een vast regelmatig terugkomend moment om te praten met ib-er en teamcoach. Extra handen op de groep om onder werktijd het gesprek met ouders aan te kunnen gaan en	Extra tijd naast mijn groepsuren om andere werkzaamheden uit te kunnen voeren. Een duidelijk ritme in de planning: wat moet wanneer gebeuren? Wanneer bekijk ik groepsoverzichten	Het zou fijn zijn als ik regelmatig met de teamcoach en ib-er kan praten over de ontwikkeling van de kinderen en dat zij mij helpen bij het zetten van vervolgstappen.	Extra tijd naast de uren die ik op de groep sta, zou heel fijn zijn. Dan kan ik meer investeren in goed observeren en registreren. En heb ik ook tijd voor een gesprek met mijn collega's.

	om kinderen rustig te kunnen observeren. Extra tijd buiten de groep voor het uitvoeren van zorgtaken.	en kan ik hier een gesprek over krijgen met ib?	Ik zou graag tijd willen hebben om mijn zorgtaken goed uit te kunnen voeren en tijd om met mijn collega's te brainstormen over hoe zij dingen aanpakken.	Ik zou het fijn vinden om regelmatig met ib en teamcoach in gesprek te gaan over de ontwikkeling van kinderen.
--	--	---	--	--

Tabel 7 interview vraag 5

De vraag naar “het ideale plaatje” geeft weer wat de participanten wensen/nodig hebben om de ondersteuningsstructuur te verbeteren. De antwoorden op deze vraag zijn met elkaar verbonden tot meer algemene uitspraken. Deze inductieve benaderingswijze (De Lange, et al., 2011, p207) heeft de volgende uitspraken opgeleverd:

- Extra tijd naast de groepsuren wordt genoemd als een belangrijk uitgangspunt voor het verbeteren van de ondersteuningsstructuur. Deze extra tijd zou ook gecreëerd kunnen worden tijdens groepsuren door extra handen op de groep.
- Een vast moment om met ib-er en teamcoach te praten over de ontwikkeling van kinderen wordt als zinvol ervaren door de pm'ers. De ib-er en teamcoach kunnen een rol spelen bij de verbetering van de ondersteuningsstructuur door ook in de voorschool groeps- en leerling besprekingen in te voeren. Een duidelijke structuur geeft rust voor de pm'ers. Deze gesprekken moeten dan wel onder werktijd gevoerd worden.
- Duidelijke afspraken met en tussen pm'ers over de ondersteuningsstructuur kan ook een rol spelen bij het verbeteren hiervan.

4.4 Deelvraag 4: “Welke keuzes maakt kindcentrum X. met betrekking tot het opstarten van de ondersteuningsstructuur van 0 tot 4 jarigen?”

4.4.1 Data focusgroep

De twee bijeenkomsten van de focusgroep hebben plaatsgevonden op 12 december en 10 januari. Tijdens de focusgroep bijeenkomsten is mijn rol die van participant én van onderzoeker geweest.

In de eerste bijeenkomst is het verslag van het ‘ideale plaatje’ van de pm'ers besproken. In hoeverre is dit realistisch en noodzakelijk? Het prioriteitenoverzicht ziet er als volgt uit (in volgorde van toegekende noodzakelijkheid):

- Extra tijd buiten de groepsuren voor het uitvoeren van zorgtaken.
- Een vast regelmatig terugkomend moment om te praten met ib-er en teamcoach.
- Extra handen op de groep.

In de tweede bijeenkomst is dieper ingegaan over hoe tegemoet gekomen zou kunnen worden aan de “wensen” van de pm’ers. Vervolgens zijn afspraken gemaakt over het concreet maken van de noodzakelijke veranderingen. Hierbij zijn ook de aanbevelingen van de experts meegenomen en de conclusie van een eerder onderzoek rond de ondersteuningsstructuur (de Winter, 2014), waarin geconcludeerd werd dat medewerkers de behoefte hebben aan een duidelijke ondersteuningsroute. Deze veranderingen (zie onderstaande tabel) worden in het jaarplan van kindcentrum X. opgenomen.

Wat?	Concreet	Doel	Wanneer?	Door wie?
Extra tijd buiten de groepsuren	3 uur per thema per medewerker. Dit wordt weggeschreven op het rooster als vve tijd.	Investeren in kwaliteit ondersteuningsstructuur door management door het bieden van gelegenheid onder werktijd om de administratie rondom de ondersteuningsstructuur te verwerken.	Per ingang van 1 februari.	regiomanager van de overkoepelende organisatie van de voorschool van kindcentrum X.
Een vast regelmatig terugkomend moment om te praten met ib-er en teamcoach	Invoeren groeps- en leerlingbespreking in de voorschool. Voorbereiding en uitvoering worden weggeschreven als vve uren. Het groepsplan wordt tijdens de groepsbespreking samen met de pm’ers opgesteld.	Het kunnen volgen van alle leerlingen (samen met de ib-er en teamcoach) en het tijdig kunnen signaleren wanneer een kind iets extra’s nodig heeft. Dit kan extra ondersteuning maar ook extra uitdaging zijn.	Per ingang van 1 februari Vervolgens zijn er net als in groep 1 en 2 3x per jaar gesprekken in september, januari/februari en juni.	ib-er, teamcoach en team voorschool.
Extra handen op de groep	Er wordt geen geld ingezet voor extra personeel.	Extra handen op de groep verlichten de zorgtaak van de pm’ers. Zij krijgen meer tijd om met de kinderen te spelen en werken.	Niet van toepassing	Niet van toepassing

Tabel 8 veranderingen ten behoeve van de ondersteuningsstructuur in de voorschool

Hoofdstuk 5 Conclusies

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de deelvragen en de centrale onderzoeksvraag aan de hand van de verzamelde informatie uit het vorige hoofdstuk.

5.1 Conclusies

“Hoe kan ik als intern begeleider op kindcentrum X. een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar opzetten, zodat er een doorgaande lijn van 0 tot 7 jaar aanwezig is en recht gedaan wordt aan jonge kinderen en de pm'ers?”

Om de bovenstaande onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, worden hieronder eerst de conclusies per deelvraag op een rij gezet.

5.1.1 Conclusies, interpretaties en discussies deelvragen

“Welke voorbeelden omtrent de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar van andere kindcentra binnen het schoolbestuur, kan ik als intern begeleider gebruiken op kindcentrum X.?”

In hoofdstuk 4, paragraaf 4.2 heb ik naar aanleiding van de papieren informatie de voorlopige conclusie getrokken dat de kindcentra binnen ons bestuur nog niet toe zijn aan een gezamenlijke ondersteuningsstructuur van de voor- en vroegschool. Wanneer ik dit in verband breng met het theoretisch kader (hoofdstuk 2, paragraaf 1) dan wordt mijn voorlopige conclusie bevestigd: Het integraal kindcentrum is in Nederland een relatief nieuw verschijnsel (Studulski, 2010).

“Met welke specifieke kenmerken rondom in beeld brengen van de ontwikkeling van jonge kinderen tot 4 jaar moet ik als intern begeleider op kindcentrum X. rekening houden?”

Twee experts van de kinderopvangorganisatie K. gaven aan dat het invoeren van groeps- en leerling besprekingen heel zinnig konden zijn in het signaleren van leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Wel adviseerden zij om stap voor stap te werk te gaan en niet te grote stappen ineens te nemen om de pm'ers niet te overvragen. Zij raadden aan om te starten met een groeps- en leerling bespreking gekoppeld aan de registratie van Kijk! en hierin de groepsoverzichten met de pm'er door te spreken. En vervolgens samen met de pm'ers één groepsplan op te stellen. Taal of spelontwikkeling zouden beide goede uitgangspunten zijn. Ik kies ervoor om te starten met taal, omdat dit groepsplan ook in groep 1 en 2 aanwezig is en omdat kindcentrum X. een vve locatie is waar 80% van de leerlingen van allochtone afkomst is. Kinderen voor wie het Nederlands de tweede taal is, hebben extra ondersteuning nodig bij hun taalverwerving (zie hoofdstuk 2, paragraaf 2.3).

“Wat heeft het team van de voorschool van kindcentrum X. nodig om de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar op te kunnen zetten?”

Een afvaardiging van het team van de voorschool van kindcentrum X. heeft aangegeven welke wensen en randvoorwaarden in hun beleving noodzakelijk zijn om een ondersteuningsstructuur op de voorschool te kunnen opzetten. De belangrijkste twee zijn:

- Tijd buiten de groepsuren om voor zorgtaken uit te kunnen voeren. Te denken valt dan aan invullen van Kijk! en het deelnemen aan groeps- en leerling besprekingen.
- Een vast regelmatig terugkomend moment om te praten met ib-er en teamcoach over de ontwikkeling van de kinderen.

“Welke keuzes maakt kindcentrum X. met betrekking tot het opstarten van de ondersteuningsstructuur van 0 tot 4 jarigen?”

Samen met de participanten van de focusgroep is gekeken naar de wensen van de pm'ers en vervolgens is er gekeken naar wat haalbaar is. Dit heeft geleid tot de volgende concrete afspraken:

- Per 1 februari worden de groeps- en leerling besprekingen van de basisschool doorgetrokken naar de voorschool. Op dezelfde manier worden deze vorm gegeven. Het groepsplan dat door de leerkrachten gemaakt wordt naar aanleiding van de groepsbespreking, wordt tijdens de groepsbespreking met de betreffende pm'ers gemaakt. Gestart wordt met het groepsplan voor taal.
- Per 1 februari krijgt iedere pm'er 3 uur per 4 weken naast de groepsuren voor het uitvoeren van de administratie rondom de ondersteuningsstructuur.

5.1.2 Conclusie onderzoeksvraag

Met de bevindingen uit de deelvragen kan de onderzoeksvraag *“Hoe kan ik als intern begeleider op kindcentrum X. een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar opzetten, zodat er een doorgaande lijn van 0 tot 7 jaar aanwezig is en recht gedaan wordt aan jonge kinderen en de pm'ers?”*, beantwoord worden.

Door het tegemoet komen aan randvoorwaarden noodzakelijk om de ondersteuningsstructuur op de voorschool te kunnen opzetten, kan er een start gemaakt worden met een doorgaande lijn in de ondersteuningsstructuur van 0 tot 7 jaar. Door vervolgens stap voor stap te werk te gaan en te starten met één groepsplan dat gezamenlijk opgesteld wordt met de pm'ers, wordt de belastbaarheid van de pm'er gerespecteerd. Het gezamenlijke gesprek dat drie keer per jaar gevoerd wordt en het daarna opgestelde groepsplan, zal met grote waarschijnlijkheid leiden tot het beter signaleren van peuters met mogelijk specifieke ondersteuningsbehoeften.

5.2 Aanbevelingen, koppeling naar de theorie en visie op spel en taal en 0-4 jarigen

Het is wenselijk dat afstemmen van zorg in de voor- en vroeg school op eenzelfde manier verloopt. Er is een start gemaakt met het invoeren van de groeps- en leerling besprekingen in de voorschool. In februari is het groepsplan voor taal samen met de pm'ers gemaakt. Uitgangspunt hierbij is het spelenderwijs aanbieden van taalactiviteiten. Peuters sluiten op eigen initiatief aan en worden niet “verplicht”. Dit groepsplan is na afloop van het thema tussentijds geëvalueerd en bijgesteld samen met de pm'ers. In de toekomst zouden zij dit mogelijk meer zelfstandig kunnen gaan doen. Hierbij kan per pm'er gekeken worden, wat wenselijk is. Het is belangrijk om tijdens de koppelvergaderingen (vergadering tussen voor- en vroegschool) regelmatig aandacht te schenken aan de gezamenlijke ondersteuningsstructuur. Zo

blijft het ook gedragen worden door het hele team. Als het groepsplan voor taal goed geborgd is, zou een start gemaakt kunnen worden met een groepsplan rond de spelontwikkeling.

In kindcentrum X. zijn de peuters bijna allemaal van allochtone afkomst en zijn nog volop bezig met de verwerving van Nederlands als tweede taal. Aandacht voor woordenschatuitbreiding is hier extra belangrijk, omdat het vooral die kleine woordenschat is, die zorgt voor een achterstand (Verhoeven & Vermeer, 2006). Deze woordenschat zou spelenderwijs aangeboden moeten worden, omdat voor kinderen tot 6 jaar spelen de manier is om zich te ontwikkelen en te leren (Studulski, 2010).

5.3 Betekenis onderzoek voor praktijkcontext

In hoofdstuk 1 is de probleemstelling van kindcentrum X. beschreven. Er was geen sprake van een ondersteuningsstructuur in de voorschool en daarmee ook nauwelijks sprake van een doorgaande lijn op het gebied van de ondersteuningsstructuur tussen voor- en vroegschool. Dit onderzoek levert een bijdrage om een start te maken met een aansluitend en voor de voorschool haalbaar systeem van signaleren en zorgafstemmen met groep 1 en 2. Deze verbetering zal in het belang van het kind van 0 tot 4 jaar zijn, maar ook recht doen aan de pm'ers. Tevens is er nu sprake van een doorgaande lijn op het gebied van de ondersteuningsstructuur van 0 tot 7 jaar. Dit onderzoek kan ook van waarde zijn voor de andere kindcentra binnen ons bestuur die nog niet toe zijn aan het gezamenlijk vorm geven van de ondersteuningsstructuur van 0 tot 7 jaar.

5.4 Methodologische reflectie

In dit onderzoek is ervoor gekozen om de wensen van de pm'ers van de voorschool van Kindcentrum X. in beeld te brengen met het afnemen van vier semigestructureerde interviews met een afvaardiging van het team van de voorschool van kindcentrum X. Hierdoor is de informatie afkomstig van een gedeelte van het team. Het interview als onderzoeksinstrument scoort relatief laag op betrouwbaarheid: exacte herhaling is uitgesloten (De Lange, et al., 2011, p175). Om informatie van het hele team van de voorschool te krijgen, zou een vragenlijst ook een optie geweest kunnen zijn. De betrouwbaarheid zou hiermee vergroot zijn, maar een vragenlijst is wel meer oppervlakkig en niet geschikt voor het onderzoeken van dieperliggende gevoelens (De Lange, et al., 2011, p 202).

De focusgroep is een geschikte onderzoeksmethode voor dit onderzoek geweest. Participanten zijn met elkaar in gesprek gekomen en hebben op grond van de aangeleverde "wensen" van de pm'ers, gezamenlijk besluiten kunnen nemen over hoe de noodzakelijke randvoorwaarden in te vullen. Als onderzoeker was ik ook één van de participanten van de focusgroep. Dit is een nadeel, want hiermee kan ik onbewust de uitkomsten hebben beïnvloed. Dit verlaagd de betrouwbaarheid van dit onderzoek.

Het documentonderzoek heeft weinig toegevoegde waarde gehad. Ik wist eigenlijk al vanuit het netwerk van ib netwerk (bijeenkomst van alle ib'ers binnen het bestuur van kindcentrum X.) dat de andere kindcentra nog geen doorgaande lijn van de ondersteuningsstructuur hadden.

Het narratieve interview met twee experts heeft mij geholpen richting te geven aan de ondersteuningsstructuur voor de voorschool.

5.5 Nawoord

Doorkijk naar de huidige praktijk van kindcentrum X:

In februari van dit schooljaar ontving ik van pm'er C. haar voorbereiding voor de leerlingbespreking die wij de week erop samen zouden hebben. Ze had al haar mentorleerlingen (leerlingen waar zij verantwoordelijk voor was; alle kinderen in de peutergroep zijn verdeeld onder de pm'ers van de peutergroep) beschreven in een door mij verstrekt format. Ik las haar voorbereiding door en formuleerde een aantal vragen waar ik graag in de leerlingbespreking antwoord op zou willen hebben. Bij het doorlezen van de gekregen informatie viel mij vooral O. op. Hij was 3 jaar en 1 maand en beheerste nog niet de eerste 50 woorden, terwijl hij al 8 maanden op de peutergroep zat. In de leerlingbespreking heb ik samen met pm'er C. ingezoomd op de ondersteuningsbehoeften van O. Samen hebben we een plan van aanpak geformuleerd.

Bij de start van dit onderzoek was ik als ib-er in de voorschool van kindcentrum X. handelingsverlegen als het ging om signaleren van kinderen met specifieke zorgbehoeften en afstemmen van zorg met groep 1 en 2. Samen met alle betrokkenen zijn wij in kindcentrum X. er in geslaagd om een start te maken met een ondersteuningsstructuur in de voorschool, die haalbaar is voor de pm'ers en aansluit bij de reeds bestaande ondersteuningsstructuur in groep 1 en 2. Als IB-er weet ik nu wat me te doen staat. Deze ondersteuningsstructuur is onderbouwd door theorie en sluit aan bij mijn eigen visie op ontwikkeling van peuters.

Dit onderzoek is mede tot stand gekomen met de hulp van mijn begeleider, de inhoudelijk expert en mijn critical friends. Hiervoor mijn dank.

Bijlage 1: Literatuurlijst

- Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeijsters, H., & Peij, S. (2010). *Gedragcode praktijkgericht onderzoek, HBO*. Delft: HBO-Raad.
- Dyson, A. (2001). Special Needs in the twenty-first century: where we've been and where we're going. *British Journal of Special Education*, Vol. 28, no 1, pp.24-29
- Evans, J., Lunt, I. (2002). Inclusive educations: are there limits? *European Journal of Special Needs Educations*, 17, (1), 1 – 14
- Kavale, K. A., Forness, S. R. (2000). History, Rhetoric, and Reality. Analysis of the Inclusion Debate. *Remedial and Special Education*. 21, (5), 279-296.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 319-338
- De Lange, R. Schuman, H, Montessori, N. (2011) *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Diamond, A., & Lee, K. (2011) Interventions shown to aid executive function development in children 4 to12 years old. *Science*, 333, 959-964.
- Garon, N., Bryson, S. E., & Smidt, I. N. (2008). Executive function in preschoolers: A review using an integrative framework. *Psychological Bulletin*, 134, 31-60.
- Goorhuis-Brouwer,, S. (2010). *Alles op zijn tijd. Het jonge kind in pedagogisch perspectief*. Amsterdam: SWP
- Goorhuis-Brouwer, S. (2011, februari 11). Gun kinderen hun eigen tempo. (M. Borgdorff, Interviewer)
- Greven, L. F. & Timmerhuis, A. (2008). *Passend onderwijs. Kansen in beeld*. Utrecht: Sardes.
- Janssen-Vos, F. (2012). *Baanbrekers en boekhouders. Herinneringen aan 50 jaar kleuters*. Assen: Van Gorcum.
- Knoben – de Winter, T.(2014). *Kleine stappen, grote stappen*. [HBO Kennisbank]. Gedownload op 15 oktober 2016, van <https://hbo-kennisbank.nl/record/oai:repository.samenmaken.nl:smpid:59678>
- Korthagen, F., & Versalos, A. (2002). Niveaus in reflectie: naar maatwerk in begeleiding. *Velon Tijdschrift voor Lerarenopleiders* 23(1), 29-38.
- Korthagen, F. (2009). Authenticiteit, presence en mindfulness. Sleutelbegrippen voor een nieuwe professionaliteit. In *Onderwijs en ontwikkeling*, 2009 en in *Velon tijdschrift*, 31 maart 2009.
- Lingsma, M. (2015) *Aan de slag met teamcoaching*. Amsterdam: Boom Nelissen.

Otter, M. den (2009). *Perspectief op inclusief. Een passende uitdaging*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.

Robinson, R. (2009). *The Element: How Finding Your Passion Changes Everything*. Minnesota: Viking.

Singer, E., de Haan, D. (2015) *Speels, liefdevol en vakkundig*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Stevens, L. (1997). *Over denken en doen*. Den Haag: procesgroep WSNS.

Stevens, L. (2002). Naar een ander begrip van 'Prestatie' in de school. In *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 2002, 4.

Studulski, F. (2010). *Op weg naar het integraal kindcentrum*. Amsterdam: B.V. Uitgeverij SWP

Toral Aguirre, C. (2012). *Versterking van de aanwezige voorschoolse zorgstructuur voor alle voorschoolse voorzieningen in de gemeente Boxtel*. (profileringsproject) [HBO Kennisbank]. Gedownload op 10 oktober 2016, van <http://www.hbo-kennisbank.nl/record/oai:repository.samenmaken.nl:smpid:30311>

Verhoeven, L., & Vermeer, A. (2006). *Verantwoording taaltoets alle kinderen (TAK)*. Arnhem: Cito

Walthuis, K. (2008). Model zes coachhoudingen geeft de coach zelfinzicht. Wat voor een coach bent u? *Tijdschrift voor coaching*, nummer 2, juni 2008, pp 65-68.

Whitmore, J. (2000). Wat is Coachen? (1,4). In Whitmore J., *Succesvol coachen* (pp. 16-25, 39-51). Baarn: Nelissen.

Webadressen:

<http://www.leerlingendaling.nl/praktijkvoorbeelden/het-hoe-en-waarom-van-de-integrale-kindcentra>.

<https://www.timpaanonderwijs.nl>

Bijlage 2: Samenvatting narratieve interviews

Samenvatting interview expert D.

Geïnterviewde: D. (Pedagogisch adviseur en vve deskundige bij kinderopvangorganisatie K.)

Datum: 30 november

Locatie: Hoofdgebouw kinderopvangorganisatie K.

Visie (mede gevormd door theoretisch kader): Voor een evenwichtige ontwikkeling zou er een balans moeten zijn tussen ruimte voor eigen spel van het kind enerzijds en stimuleren van de ontwikkeling anderzijds. Jonge kinderen tot 4 jaar hebben begeleiders nodig die hen ruimte geven om te spelen en hen begeleiden in het verwerven van kennis, vaardigheden en taal. Daarnaast hebben jonge kinderen andere kinderen nodig om spelenderwijs de wereld te verkennen en plezier te maken. Voor kinderen tot 6 jaar is spelen de manier om zich te ontwikkelen en te leren. Jonge kinderen ontwikkelen zich in sprongen en hoe jonger de kinderen, des te sneller volgen die sprongen elkaar op. *“Hoe kijkt u tegen deze visie aan?”*

“Bij K. gaan wij uit van de ontwikkeling van het kind. Pm’ers worden getraind om deze ontwikkeling te volgen en hierbij aan te sluiten. Wenselijk is dat de pm’er gaat werken in de zone van naaste ontwikkeling. Spel is het beginpunt en al het aanbod gebeurt spelenderwijs. Geen schoolje spelen met peuters.”

“Op dit moment volgen de pm’ers de kinderen met Kijk!. Het signaleren van eventueel noodzakelijke extra ondersteuningsbehoeften verloopt niet goed. Het signaleren van peuters die iets extra’s nodig hebben, gebeurt vaak te laat. Ik ben op zoek naar een systeem van signaleren en afstemmen van de zorg met groep 1 en 2 voor de voorschool. Wat zou dit volgens u in moeten houden?”

Het signaleren van peuters met mogelijk extra ondersteuningsbehoeften zou heel goed kunnen aan de hand van de groepsoverzichten van Kijk!. Hierop zie je welke kinderen uitvallen per ontwikkelingslijn.

“Stelt u voor dat de pm’ers dit zelfstandig signaleren en vervolgens actie in ondernemen?”

“Nee de pm’ers hebben hulp nodig bij het signaleren met behulp van de ontwikkelingslijnen. Ook hebben ze hulp nodig bij het zetten van de vervolgstappen. Hier zie ik een rol voor jou als ib-er.”

“Ik zou het wenselijk vinden om deze hulp te clusteren zoals dit ook in groep 1 en 2 gebeurt in de vorm van groeps- en leerling besprekingen. Waar moet ik dan rekening mee houden?”

“Ik denk dat het wenselijk is om de pm’ers in een cyclus vorm ondersteuning te bieden. Eerst volgen van alle peuters in kijk → groepsoverzichten uitprinten en

bespreken met ib → bundelen van afspraken. Pm'ers hebben steun hierbij nodig en kunnen dit in ieder geval in eerste instantie niet alleen."

"Om de ontwikkeling van de kinderen van groep 1 en 2 inzichtelijk te maken, wordt gebruik gemaakt van een groepsplan. Dit groepsplan loopt over een half jaar. Voor kinderen tot 4 jaar, waarbij de ontwikkeling nog sneller verloopt is dit wellicht te lang".

"Ja dit lijkt me inderdaad een te lange tijd. Van de andere kant is het niet haalbaar om iedere twee maanden een groepsplan te maken. Je zou het plan tussentijds na verloop van een aantal weken bij kunnen stellen."

"Als ik zou gaan werken met groepsplannen zoals dit in groep 1 en 2 gebeurt, hoeveel groepsplannen en welke acht u wenselijk?"

Ik zou beginnen met één groepsplan. Ook om de werkwijze onder de knie te krijgen. Taal lijkt me dan een goede start.

"Heeft u nog aanvullingen?"

"Een aansluitend systeem van signaleren en zorgafstemmen bij groep 1 en 2 kan heel waardevol zijn, maar peuters ontwikkelingen zich nog meer dan kleuters in sprongen. Let erop dat als een peuter eenmalig een kleine achterstand vertoont, er niet meteen een hele testbatterij op losgelaten wordt. Ontwikkeling volgen, bij zorgen extra in de gaten houden en dan vooral letten of er groei is. Pas bij achterstand over langere periode (langer dan een half jaar) actie ondernemen."

Samenvatting interview expert M.

Geïnterviewde: D. (Pedagogisch adviseur en vve deskundige bij kinderopvangorganisatie K.)

Datum: 30 november

Locatie: Hoofdgebouw kinderopvangorganisatie K.

Visie (mede gevormd door theoretisch kader): Voor een evenwichtige ontwikkeling zou er een balans moeten zijn tussen ruimte voor eigen spel van het kind enerzijds en stimuleren van de ontwikkeling anderzijds. Jonge kinderen tot 4 jaar hebben begeleiders nodig die hen ruimte geven om te spelen en hen begeleiden in het verwerven van kennis, vaardigheden en taal. Daarnaast hebben jonge kinderen andere kinderen nodig om spelenderwijs de wereld te verkennen en plezier te maken. Voor kinderen tot 6 jaar is spelen de manier om zich te ontwikkelen en te leren. Jonge kinderen ontwikkelen zich in sprongen en hoe jonger de kinderen, des te sneller volgen die sprongen elkaar op. *"Hoe kijkt u tegen deze visie aan?"*

"Jonge kinderen, peuters, ontwikkelingen zich vanuit spel. Alle aanbod aan peuters zou spelenderwijs moeten zijn en passend bij het niveau van het kind. Even stilstaan en dan een grote sprong vooruit in bijvoorbeeld taalontwikkeling kan normaal zijn. Pm'ers volgen de peuters en dagen hen spelenderwijs uit om hun vaardigheden te vergroten."

“Op dit moment volgen de pm’ers de kinderen met Kijk!. Het signaleren van eventueel noodzakelijke extra ondersteuningsbehoeften verloopt niet goed. Het signaleren van peuters die iets extra’s nodig hebben, gebeurt vaak te laat. Ik ben op zoek naar een systeem van signaleren en afstemmen van de zorg met groep 1 en 2 voor de voorschool. Wat zou dit volgens u in moeten houden?”

“Ik denk dat je moet kijken naar wat je al hebt. Dat is Kijk!. Hier zul je op moeten gaan bouwen.”

“Zou je aan de hand van de groepsoverzichten van Kijk! Leerling- en groepsbesprekingen kunnen houden, zoals dit in groep 1 en 2 gebeurt?”

“Ja ik denk dat dit heel goed mogelijk is. Je neemt de pm’ers als het ware tijdens zo’n gesprek bij de hand om kinderen te mogelijk extra hulp nodig hebben tijdig te signaleren. Zo’n gesprek moet dan wel altijd plaatsvinden bv na iedere registratie van Kijk!. Wanneer registreren jullie?”

“Wij registreren in februari en juni zowel in de voor- als vroegschool.”

“Als ik de ontwikkeling van kinderen tot 4 jaar in beeld wil brengen, kan ik dan net als bij groep 1 en 2 naast de leerling- en groepsbesprekingen ook gebruik maken van groepsplannen die een half jaar beslaan?”

“Een half jaar is erg lang voor peuters. Ik zou eerder denken aan een groepsplan voor 3 maanden. Of dat je wel een plan maakt voor een half jaar maar dit bijvoorbeeld na ieder thema evalueert en aanpast.”

“Dit doen we in groep 1 en 2 ook. We hebben vijf groepsplannen: taal en beginnende geletterdheid, rekenen, sociaal emotionele ontwikkeling, spelontwikkeling, motoriek. Deze hebben een looptijd van een half jaar, maar na ieder thema is er een tussenevaluatie en mogelijk een aanpassing. Zou dat bij peuters ook kunnen?”

“In principe wel lijkt me, maar vijf groepsplannen is echt teveel ineens. Ik zou adviseren om met één plan te beginnen.”

“Met welk plan zou u dan beginnen?”

“Ik zou met spelontwikkeling beginnen, omdat spel het uitgangspunt is van de ontwikkeling van peuters. Misschien ondersteunt met taal, omdat jullie een vve locatie zijn.”

“Heeft u nog aanvullingen?”

Let vooral op de verwerving van de eerste 50 woorden. Als peuters 4 keer naar de peutergroep komen en goed aanbod krijgen, zouden deze na twee maanden beheerst moeten zijn. Zo niet? Altijd alarmbellen en actie nodig.

Bijlage 3: Voorbereiding interview

“Hoe kan ik als intern begeleider op kindcentrum X. een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar opzetten in de voorschool, zodat er een doorgaande lijn van 0 tot 7 jaar aanwezig is?”

Voor het beantwoorden van deze vraag heb ik de volgende deelvragen geformuleerd:

1) Welke voorbeelden van good practice van andere kindcentra binnen het schoolbestuur, omtrent de ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar, kan ik als intern begeleider gebruiken op kindcentrum X.?

2) Met welke specifieke kenmerken rondom in beeld brengen van de ontwikkeling van jonge kinderen tot 4 jaar, moet ik als intern begeleider op kindcentrum X. rekening houden.

3) Wat heeft het team van de voorschool van kindcentrum X. nodig om een ondersteuningsstructuur voor kinderen van 0 tot 4 jaar te kunnen opzetten?

4) Welke keuzes maakt kindcentrum X. met betrekking tot het opstarten van een ondersteuningsstructuur voor 0 tot 4 jarigen?

Ik nodig je uit om tijdens dit interview jouw wensen en ideeën te uiten. Het interview zal semi-gestructureerd zijn, een deel van de vragen is vooraf vastgesteld, maar er is voldoende ruimte voor eigen inbreng.

Vraag 1

Wat versta jij onder het goed volgen van kinderen?

Vraag 2

Wanneer heeft een kind meer ondersteuning/iets extra's nodig volgens jou?

Vraag 3

Welke stappen neem je wanneer je signaleert dat een kind meer ondersteuning nodig heeft?

Vraag 4

Waar loop je tegenaan bij het volgen van kinderen en bij het ondernemen van vervolgstappen?

Vraag 5

Hoe ziet voor jou het 'ideale plaatje' eruit?

Opmerking: Ondertekenen van verklaring (geluidsopname).

Bijlage 4: Documentanalyse

Gebruikte afkortingen:

BS basisschool

DO dagopvang

PG peutergroep

KO kinderopvang (dagopvang en peutergroep samen)

KC kindcentrum

Thema	KC X.	KC 1.	KC 2.	KC 3.
Ondersteuningsplan	BS 2014-2018	BS 2014-2018	BS 2014-2018	BS 2014-2018
Ondersteuningsteam 0-4 jaar	ja	ja	ja	ja
Ondersteuningsteam 0-7 jaar	nee	nee	nee	nee
Volgen van kinderen van 0-4 jaar	Kijk en peutertoetsen Cito	Kijk en peutertoetsen Cito	Kijk en peutertoetsen Cito	Kijk
Lijnen van kijk afgestemd tussen KO en BS?	Ja	Ja	Nee KO vult 7 van de 17 lijnen in. En PG 10 van de 17 lijnen.	Ja
Volgen kinderen van 4 -7 jaar	Kijk 10 van de 17 lijnen Toetsen Cito E1, M2 en E2 Dyslexieprotocol	Kijk alle lijnen Toetsen Cito M1, E1, M2 en E2 Dyslexieprotocol	Kijk alle lijnen Toetsen Cito M2 en E2 Dyslexieprotocol	Kijk alle lijnen Toetsen Cito E2 Dyslexieprotol
Overdracht KO- BS	Ja warme overdracht	Ja	Ja	Ja warme overdracht.
VVE Programma	Piramide	Startblokken	Kaleidoscoop	Piramide

Bijlage 5 Toestemmingsformulier

(Geïnspireerd op: De Lange et al., 2011)

VERKLARING

Overeenkomst gebruik opnamemateriaal (telefoon- of videorecorder)

Hierbij geeft (voor- en achternaam)

Geboren op ____ - ____ - ____ te ____ (geboorteplaats) toestemming aan:

Mevr. Erica Sanders, werkzaam op KC Fellenoord, het gemaakte opnamemateriaal, op:

(naam locatie/school)

(adres locatie/school) van:

(naam persoon op opname) te mogen gebruiken voor een éénmalige analyse.

De onderzoeker heeft er zorg voor gedragen dat de personen op het opnamemateriaal zijn geïnformeerd over de opname. Hiermee is men in de gelegenheid gesteld wel of geen toestemming te verlenen voor publicatie dan wel analyse de gemaakte opnamen.

De onderzoeker houdt zich aan de hierboven omschreven doelstelling met betrekking tot analyse van het digitaal materiaal. Participant geeft toestemming voor de geldigheidsduur tot: juni 2017. Op 1 juni 2017 zullen de opnamen worden vernietigd.

Ondertekening Participant
Handtekening :

Onderzoeker
Handtekening :

Naam Datum :

Naam Datum :

: - -